

שני מקורות מכירים אנו בדברי חז"ל לחג החנוכה.

הגמרא במסכת שבת (כא:) שואלת מאי חנוכה? ותשובתה: נס פח השמן.

"כשנכנסו יוונים להיכל, טימאו כל השמנים שבהיכל וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום, בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן, שהיה מונח בחותמו של כהן גדול, ולא היה בו אלא להדליק יום אחד. נעשה בו נס, והדליקו ממנו שמונה ימים. לשנה אחרת קבעום ועשאוּם ימים טובים בהלל והודאה"

ובמקור שני- בתפילת על הניסים, שאנו מוסיפים בתפילה, מוזכר רק נס נצחון המלחמה.

בימי מתתיהו בן יוחנן כהן גדול חשמונאי ובניו

קשעמדה מלכות ון הרשעה על עמך ישראל להשכיחם תורתך...

ואתה, ברחמיך הרבים, עמדת להם בעת צרתם: רבת את ריבם, דנת את דינם, נקמת את נקמתם, מסרת גבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים וטמאים ביד טהורים ורשעים ביד צדיקים וזדים ביד עוסקי תורתך, ולך עשית שם גדול וקדוש בעולמך, ולעמך ישראל עשית תשועה גדולה ופרקן כהיום הזה.

ואחר כן באו בניך לדביר ביתך, ופנו את היכלך וטהרו את-מקדשך, והדליקו נרות בסצרות קדשך וקבעו שמונת ימי חנכה אלו להודות ולהלל לשמך הגדול.

שני ניסים אם כן, נס ניצחון המלחמה ונס פח השמן.

מדוע לא די בנס הניצחון?

מדוע בחר עילת העילות וסיבת הסיבות, הקב"ה, להוסיף נס שהוא על-טבעי, נס הפורץ את גדרי הטבע?

האם לא די בנס רבים ביד מעטים, וטמאים ביד טהורים?

הרבה נכתב בסוגיה זו, ואנו מבקשים להאיר זרקור על נקודה אחת יסודית, שיש בה כדי לתת פשר לצורך בשני הניסים.

מענה עמוק לשאלתנו, נותן הרב שלמה יוסף זווין, שמחדש חידוש מופלא, ומפנה את ליבנו לאחד היסודות החשובים של חג החנוכה.

שורש המחלוקת בין שני הטעמים הוא- מה בעצם אנו חוגגים את חג האורים או את חג האורות?

אור = אש. אש המלחמה ביוונים, אש שורפת, להבה, המכלה כל חלקה טובה. כאשר האוייב פותח נגדנו באש מלחמה, חובה עלינו להשיב בבערה. כאז, כן היום נאלצים אנו להשיב באש. כך מגיבים לאוייב, הרוצה לפגוע בנו ולהשמידנו, לעם הנלחם בנו.

אור = נר. הנר, דרך פעולה והתייחסות אחרת יש בו. כאשר המלחמה אידיאולוגית ולא פיזית, מלחמה נגד תפיסת עולם יוונית, נגד חוכמה יוונית, אין אנו משיבים באש, באור. אלא מוסיפים אור וטוב, מדליקים נר, מוסיפים אור.

לעולם לא נצליח להילחם בתנועה אידיאולוגית בעזרת אש ומלחמה. בהשקפת עולם, במיסיונריות רעיונית, ובאימים אידיאולוגים נלחמים בהוספת אור, בביסוס עולם תורני וערכי.

ההיסטוריה של עם ישראל מלמדת אותנו שוב ושוב שכך הם פני הדברים. נציין דוגמה אחת מתקופת הקומוניזם – תקופת מסך הברזל הרוסי. רוסיה הסובייטית נלחמה מלחמת חורמה ביהדות וביהודים. אש בערה, יהודים מתו על קידוש ה', ונשלחו למחנות עבודה בערבות סיביר. הייתה זו מלחמת אור, אש בוערת, שלא צלחה למול האמונה היוקדת של יהודי רוסיה. (אפשר היה לכלוא את נתן שרנסקי בכלא לשנים רבות, אך לא ניתן היה לשבור את רוחו). וכאשר נפלו החומות, מיד חזרו היהודים והיהדות לחיים. נתמלאו מחדש בתי הכנסת, חזרו לימודי העברית, וזכינו בעליה הגדולה מחבר העמים.

קומה נוספת: נגד מי נלחמים?

השאלה אינה רק נגד מה נלחמים, אלא גם נגד מי נלחמים? כלומר כאשר הקרב הוא נגד היוונים, אויב נוכרי ואכזר, חייבים את האש, האור. אולם, כאשר הקרב הוא נגד יהודים מתיוונים, אחינו ובשרינו שנתפסו לתרבות ההלניסטית, לא באש נעלה את נס הקרב, אלא בנר, באור. בהוספת טוב, בהעמקת האמונה, השקפת העולם והאידיאולוגיה. חנוכה, תקופת החשמונאים - רבים היהודים שמתיוונים. כוהנים גדולים מתיוונים. הם ראו את התורה כדבר מיושן, ארכאי, פרימיטיבי-שבת, כשרות, ברית מילה וטהרת משפחה. רוצים הם המתיוונים להפוך את ירושלים לעיר יוונית. להכניס את תרבות האולימפיאדה וקידוש החומריות והגוף, לקודש הקודשים. המערכה קשה היא. אך לא תהיה מלחמת אחים! נגד אחים לא נלחמים באש. עם אחים מדברים בנר, בהוספת אור.

בימים ההם בזמן הזה...

גם בדורינו נדרשים אנו למערכה ומאבק נגד ההתבוללות. למעלה מחמישים אחוז מיהודי ארה"ב ואירופה מתבוללים. יש המכנים התבוללות זו "השוואה השקטה", שכן מיליונים מאחינו היהודים נטמעים בין האומות, ומאבדים כל זיקה לעם היהודי ולמסורת ישראל. חובה קדושה מוטלת על כולנו לקרבם, לצמצם האסון, ולמגר התופעה.

וכאן מלמד אותנו חג החנוכה: אור ולא אור. למען אחים נלחמים ופועלים ע"י חינוך, הסברה, אהבה ואמונה. אמונה בהם, אמונה בצדקת הדרך שלנו, ואמונה בדבר ה'.
נס נצחון המלחמה, הוא כנגד ניצחון מרד החשמונאים את הצבא היווני הגדול. מעטים ניצחו את הרבים.
נס פח השמן, והדלקת המנורה לשמונה ימים, מכוון לנס הוספת האור לעם ישראל פנימה, לתוך הבית היהודי, ולהשבת אלו שליבם נהר אחר תרבות יוון הזוהרת, וכעת ישוב לאור המנורה, לדרך ה', ולשכינה בבית המקדש ובכל בית יהודי בו ידליקו נרות חנוכה. נר איש וביתו.

חג חנוכה שמח

אור וטוב

הרב אבישי

